

ꝛ. Potuit fugere absque peccato: si tamen violentiam intulisset Præfectis carceris aut eorum servis, id sine peccato fieri non potuisset. *Pontas.*

CASUS III. Carpophorus cum ob furtum 250. florenorum ad mortem damnatus fuisset, accesserunt ad eum duo amici, suadentes, ut, cum educendus esset ad supplicium, se defenderet, simulque suam ipsi operam promiserunt.

ꝛ. Non potest absque peccato mortali sequi hoc consilium, aut acceptare oblatam amicorum operam; cum iuste sit ad mortem condemnatus. *Pontas.*

CASUS IV. Epiphanius ob assassinium, cum contumaciter non compareret in iudicio, condemnatus est ad mortem; contra insequentem autem tres ministros iustitiæ fortiter se defendit.

ꝛ. Si iuste fuit condemnatus, non licuit contra ministros iustitiæ se defendere. *Pontas.*

CASUS V. Landericus, cum complexus esset furti cuiusdam, ad quinquennium damnatus est ad triremes: expleto hoc tempore a Capitaneo navis adhuc per biennium detentus est; eoquod nullum haberet amicum aut protectorem, qui rem ipsius ageret. Tandem scemina quædam nobilis offert alicui decem aureos, ut liberationem Landerici a Capitaneo obtineret: Timet tamen Matrona hæc, ne homo ille, cui decem aureos obtulerat, pro liberatione Landerici utatur medio illicito, & insuper, ne Landericus liberatus se vindicet de sua uxore ac Nobili quodam, quocum uxor in absentia ipsius turpe commercium habuerat, & tres jam ex adulterio proles pepererat.

ꝛ. Si Matrona hæc credit, eum, cui obtulit decem aureos, usurum mediis illicitis ad procurandam liberationem Landerici, aut ipsum Landericum post suam liberationem illaturum uxori vel Nobili violentiam, aut alio modo ferre nocivum proximo, nihil illi contribuendum est ad liberationem rei. Si vero de tali eventu tantum dubitat, aut omnino sperat meliora, hoc opus charitatis potest exercere. Observandum hic est, hominem illum, cui Matrona obtulit decem aureos pro liberatione Landerici, non posse eos sibi exigere pro solutione gratiæ & authoritatis, qua pollebat apud Capitaneum navis; cum gratia & authoritas, qua quis pollet apud alterum, non possit ingredi commercium humanum. *Pontas.*

CASUS VI. Rodogunus partem habens in seditione publica fuit condemnatus ad supplicium virgarum, ad infortunium Lillii, & ad relegationem perpetuam extra territorium
Juris.

Jurisdictionis Parlamenti Parisiensis, aut per quindecim annos ad triremes.

ꝛ. Omnes hæc pœnæ, quamvis ignominiosissimæ, non inducunt mortem civilem rei: nam ut quis haberi possit pro civiliter mortuo, requiritur condemnatio ejusdem ad mortem, aut ad exilium perpetuum extra Regnum, aut ad reos perpetuos. *Pontas.*

Vide *Reus.*

CURATOR ECCLESIAE, SEU OECONOMUS.

CASUS. In quibusdam Ecclesiis Collegiatis aut Cathedralibus officia Curatorum Ecclesiæ conferuntur in Titulum: in nonnullis Ecclesiis ejusmodi Curatores habent fixos redditus, in aliis participant ex distributionibus manualibus. Posuntne Collatores ejusmodi officia absque peccato vendere, maxime ubi consuetudo ea vendendi est introducta?

ꝛ. Absque Simonia vendi possunt hæc officia, cum non habeantur pro rebus spiritualibus, sed solum pro remote & indirecte annexis rei spirituali. Hæc venditio non est prohibita ab Ecclesia intuitu Religionis. Nihilominus videtur esse turpe lucrum ob relationem indirectam, quam habent ad spiritualia. *Fromageau.*

D.

DAMNUM & INTERESSE.

1. *Damnum & Interesse* vocatur pecuniæ summa, creditori, accusatori, aut actori & cuivis alteri personæ de illo sibi ab alio damno conquerenti judicialiter adjudicata. Frequentius vocatur *Interesse civile*; & ex causa criminali in solidum debetur, ac etiam per incarcerationem.

2. Inter *Damnum & Interesse* ac simpliciter dictum *Interesse* intercedit discrimen aliquod; Interesse enim simpliciter tale vocatur indemnitas, ad quam creditori tenetur debitor, si præfixo tempore solutionem non præstitit; aut emptor, qui debito tempore rei sibi venditæ pretium non solvit; aut denique locatarius pretium locationis non solvens.

3. Per *Damnum & Interesse* intelligitur etiam omnis compensatio damni; v. g. si locatarius in domo sibi locata reparationes minores negligit, sicque domus deterioratur: si architectus ad construendam domum subministravit materialia defectuosa in detrimentum ædificii: si tutor finit perire

bona pupilli sui; aut socius commercii res Societatis sibi committas. Hi omnes tenentur ad compensationem damni illis, quibus id illatum est.

4. Duplex circa materiam hanc quaestio examinanda est: altera quaestio facti, qua in veritatem facti inquiritur; altera quaestio juris, utrum nempe, & quo modo fieri debeat compensatio, ex quibus oritur tertia quaestio, scilicet quantum compensari debeat.

5. Juvat etiam advertere, dari quosdam casus, ubi quis ad Damnum & Interesse tenetur, licet bona fide egerit, nullamque culpam admiserit: v. g. domum vendidi, quam meam esse putabam; ea autem ab alio, qui se verum dominum esse existimabat, evincitur: jam meum est agere contra evictionem, eamque invalidam reddere; alias Damnum & Interesse evictionis emptori meo praestare teneor, etsi bona fide domus a me vendita sit, nullaque mihi culpa imputari possit.

CASUS I. Gerbertus fecit Leofridum condemnari ad summam 250. florenorum Damni & Interesse; eoquod non submisisset merces emptas, & in Indiam transvehendas. Potest ne Gerbertus ex hac summa judicialiter sibi adjudicata exigere censum, si Leofridus sit in mora solvendi debiti?

R. Potest exigere; quia haec Damna & Interesse conficiunt summam capitalem, quae locum tenet boni naturalis ac realis, quo ille, cui haec compensatio fuit adjudicata, fuit privatus ab eo, qui ad ejusdem solutionem tanquam ad competentem restitutionem fuit condemnatus. Idem dicendum de expensis liquidis, ad quas aliquis fuit condemnatus per sententiam. *Pontas.*

NOTA. Post sententiam tenetur etiam in conscientia ad *judicatum*; ante sententiam tenetur pro *rato & gravitate culpae Theologicae ex aequo* juxta aestimationem *periti ac prudentis Confessarii vel Theologi.*

CASUS II. Florianus vendidit Bernardo sex oves morbidas ac lue contagiosa infectas, quae cum junctae fuissent quinquaginta aliis ovibus, totam gregem infecerunt, ita, ut non solum sex morbidae, sed etiam viginti ex reliquis paucos intra dies perierint.

R. Si Florianus fuit in bona fide, ita ut nulla culpa ipsi imputari possit, solum tenetur satisfacere pro sex ovibus Bernardo venditis. Si autem scivit, sex oves fuisse infectas, & emptorem desuper non monuit; aut si quidem nescivit, ejus ignorantia autem ita fuit culpabilis, ut excusari non possit, integrum Bernardo damnum tenetur repara-

parare; quia mala sua fide & culpa vere totius damni Bernardo illati causa existit, quod proin reparare tenetur. *Pontas.*

NOTA. In materia justitiae etiam ignorantia, inadvertentia; vel conscientia dubiosa circa quaestionem facti, si sit culpabilis, in foro interno obligant *ex aequo* circa contractus *bonae fidei.* Vide *Caf. I.*

CASUS III. Artus architectus se obligavit, intra quatuor menses aedificium se perfecturum, adhibitis solum duodecim operariis, quod si non praestet, obligat se ad Damnum & Interesse. Attamen, etsi adhibuerit duodecim operarios & omnem possibilem diligentiam, opus tamen absolvere non potuit, nisi post lapsum quinque mensium.

R. Juste non potest exigi ab eo Damnum & Interesse. Aliud tamen dicendum foret, si ageretur de mercibus v. g. mittendis ad tempus nundinarum, aut certa occasione transferendis in aliam provinciam. *Pontas.*

NOTA. Locatio operae ordinarie quidem est contractus bonae fidei, in quo obligamur ex aequo: potest tamen ex intentione contrahentium transire in contractum *stricti juris*, ac *praescriptis verbis* maxime si sit relatus in acta publica; aut si simul in contractu simplici agatur de interesse conductoris. Hinc Vide *Caf. I. & 2.*

CASUS IV. Arnulphus vendidit domum Renato, qui, postquam multas expensas fecerat pro reparatione & exornatione ejusdem, a possessione dejectus, & domus evicta est ab Antonio.

R. Etsi Arnulphus bona fide vendiderit domum, tenetur tamen ad refundendas Renato expensas evictionis, & ad Damnum & Interesse quoad expensas in meliorationes & reparationes domus utiles & necessarias. Si autem mala fide vendidisset domum, teneretur emptori compensare etiam expensas voluptuarias ac superfluas. *Pontas.*

NOTA. Iterum distinguendum inter obligationem ante & post sententiam; inter dictamen Arnulphi graviter vel leviter culpabile, & procedendum, ut in *Cafu I. & 2.* Ad compensandas expensas in reparationes *utiles* in foro interno obligandus non est, saltem *in totum*, etsi intervenerit in inquirendo culpa theologice levis, praesertim si per eas valor domus non creverit notabiliter.

CASUS V. Gratianus legavit Claudio villam locatam Juliano, & post octiduum moritur. Quaeritur, an Claudius possit expellere Julianum; & an Julianus, si expellatur, juste possit petere ab haerede Gratiani compensationem Damni & Interesse.

Ex. Claudius Legatarius non tenetur stare locationis pacto a testatore inito. Julianus tamen expulsus, prout etiam absque iniustitia potest expelli, jure petit compensationem Damini & Interesse ab hærede Gratiani; imo conservat etiam hypothecam suam in fundo vendito vel legato. *Pontas.*

Vide *Census. Locatio. Restitutio.*

DATUM.

1. Sub barbara hac voce intelligenda venit appositio diei ad instrumentum sive publicum sive privatum, aut ad epistolam vel Scriptum quodcumque demum. Appositio diei anterioris ad Scriptum posterius absque mendacio, & consequenter absque peccato fieri non potest. Gravius peccaretur, si id fieret in instrumento publico, sive dein a persona publica, sive privata; & in ejusmodi delinquentes extraordinarie proceditur.

2. In Gallia habetur Edictum de anno 1673., quo sub poena falsi cavetur, ne obligationes solvendi signentur die anteriore ex parte averfa literarum cambialium.

CASUS I. Guerfredus scripsit suum testamentum primo Junii; sed diem Dati apposuit anteriorem, nempe primum Martii. Hæredes ægre ferentes pia legata pauperibus, Ecclesiæ & amicis relicta, eo defuncto petunt rescissionem testamenti, parati ad probationem nullitatis ratione Dati anticipati per plures testes idoneos. Suntne audiendi?

Ex. Non solum non sunt audiendi, sed insuper condemnandi ad expensas; quia injuriam inferunt testatori, sicque se indignos reddunt, ut habeant partem in bonis defuncti; maxime cum aliunde ad valorem testamenti absolute necessaria non sit adscriptio Dati. *Pontas.*

CASUS II. Antonius debebat Ægidio summam 1500. florenorum, confecta desuper coram duobus Notariis syngrapha, Data 2. Januarii, solubili vero primo die mensis Junii proxime sequentis. Ægidius cum indigeret pecunia ante lapsum hujus termini, negotiatur super debito cum Numulario, ipsique cedit syngrapham in forma literæ cambialis tertio die Maji. Antonius consentit oretenus in cessionem eo ipso die a Numulario sibi exhibitam, promittitque solutionem ad diem in syngrapha designatum. Paucis post diebus creditores Ægidii debitum hoc autoritatis publicæ interdicto affecurandum curarunt. Numularius arrestationis ignarus ad diem præstitutum accedit Antonium, urgens solutionem, quam ille præstare renuit ob impositum interdictum. Numularius

larius autem præten dit, eum teneri non obstante interdicto; eoquod oretenus acceptasset cessionem debiti arreſto anteriori, sicque debitum suam mutasset naturam, & quod prius debebatur Ægidio, jam deberetur cessionario, in cujus consequenter bona, non Ægidii, creditores arreſtum iniecissent, idque absque omni jure. Demum Numularius rogat Antonium, ut acceptationem cessionis oretenus factam in scriptum redigat, cum appositione diei, quo verbaliter consenserat, nempe 3. Maji. Potestne Antonius tuta conscientia tale instrumentum subscribere sub hoc Dato?

Ex. Non potest; quia omnis appositio diei anterioris ad instrumentum posterius confectum est illicita, quando vergit in præjudicium tertii. Quod autem id fieret in hoc casu, exinde patet; quia acceptatio literæ cambialis solum oretenus facta non prodest cessionario, cui per talem literam cessionem fuit debitum; scripto fiat oportet, ut suum sortiatur effectum. Et hinc summa 1500. florenorum non est solvenda Numulario, sed creditoribus Ægidii. *Pontas.*

DEBITA.

1. *Debita* alia sunt *activa*, alia *passiva*: per *Debita activa* intelligitur id, quod alicui debetur, per *passiva*, quod quis alteri debet. Sunt & *Debita personalia* seu mobilia, & *realia*, aut *personalia & realia simul*. Unde triplex distinguitur actio, quæ creditori competit adversus debitorem, actio scilicet *personalis* ad obtinendam sententiam condemnationis contra personam obstrictam; actio *realis*, qua petitur debiti solutio ex fundo obstricto, & actio *mixta*, id est, partim realis partim personalis. Dicuntur item alia *Debita certa*, dum sciuntur illi, quibus solutio præstanda; alia *incerta*, dum non noscuntur ii, quibus debetur, aut dubium est, utrum debeat. Alia denuo sunt *Debita hypothecaria*, quibus securitas præstatur per instrumentum coram Notariis erectum in fundo quodam, aut quibus securitatem præstat lex vel consuetudo; alia *chirographaria*, seu per subscriptam a debitore syngrapham firmata.

2. *Debita expungenda* sunt vel ad certum terminum, de quo fuit conventum, vel pro arbitrio creditoris vel debitoris: ea, quæ ad diem fixa sunt, & eorum solutio ante lapsum termini exigi non potest, possunt tamen expungi ante diem, si debitori placuerit; & posito, quod creditor acceptare renuat, debitori tamen suppetit medium se debito liberandi, si scilicet

licet cum requisitis formalitatibus illud in manibus personæ habilis deponat.

3. Sunt demum alia Debita *naturalia*, & alia, quæ vocantur *civilia*; quænam illa sint, patebit ex responsionibus ad casus sequentes.

4. A Debitis quis liberatur solutione, remissione aut gratuita creditoris condonatione, compensatione, præfixo solutionis termino, & quandoque etiam casu fortuito, qui accidit absque ulla culpa debitoris, ut si quis ex conducto ad annum pro pecunia fundo pro eo anno fructus non percepisset, utpote inundatione, frigore, grandine aut bello devastatos: in hoc enim casu conductor liberatur a solutione pretii locationis, vel ex integro, vel saltem ex parte, si fructus non omnes perierunt.

5. Denique quod attinet solutionem debitorum, ubi de prioritate creditorum agitur, quisque consuetudini provincie suæ insistere debet; cumque nulla est inter eos prioritas, attendendum est ad æquitatem, ac necessitatem Creditorum, aut ad antiquitatem debitorum; semperque Debita certa præferenda sunt incertis.

CASUS I. Fabricius pupillus accipit a Jacobo mutuos 150. florenos absque consensu tutoris sui.

ꝑ. Si male usus est Fabricius hac pecunia, juxta leges non est obligandus ad restitutionem: si vero eam convertit in usus utiles, factusque est exinde ditior, tenetur ad restitutionem. Observandum tamen, quod, si Jacobus optima mente pupillo mutuum dedit pecuniam, animo procurandi ejus commodum, etsi hic vi legum civilium non teneatur restituere, teneatur tamen vi legis naturalis, quæ non permittit, ut obsequium bona fide, optima intentione, ac juxta regulas prudentiæ præstitum vergat in præjudicium ac detrimentum benefactoris. *Pontas.*

NOTA. Videtur, Fabricium non solum in foro externo, sed etiam pro foro interno non obligari ad restitutionem.

CASUS II. Prosper debet Dionysio 200. florenos, scitque Dionysium quærere pecuniam mutuum in malos usus convertendam.

ꝑ. Si Prosper est moraliter certus, Dionysium in malos usus expensurum pecunias a se restituendas, non licet eas restituere. *Si dominus*, ait Sylvius, *repetat rem suam, ut infumat in libidines, & dilata solutione sit spes malum illud fore impediendum, lege charitatis oportet differre, nisi ex dilatione aliquod notabile nocumentum timeatur; quoniam teneor impe-*

impedire damnum spirituale proximi, etiam cum ejus aliquo incommodo temporali. Pontas.

NOTA. Hæc doctrina non est illimitate vera. Obligatio enim justitiæ est *prioris*, & *generalioris* ordinis in Deo quoad gubernationem pacatam mundi, quam obligatio personalis charitatis dependens a iudicio fallibili & vergente in abusus personarum circa inextricabile complexum circumstantiarum. Si tamen creditor prævideretur abusus summa ad occasionem determinatam peccandi transeuntem, lex charitatis posceret tergiversationem solvendi, donec transierit occasio.

CASUS III. Ennius clam retinet 1000. florenos pertinentes ad fratrem suum, qui sua prodigalitate consumptis omnibus bonis redactus est cum duobus suis liberis ad summam inopiam.

ꝑ. Tenetur hanc summam tradere fratri, etsi tantum eam retineat animo servandi pro sustentatione liberorum ipsius, ac moraliter certus sit, brevi hanc summam a fratre dissipatum iri. Bene tamen ageret, si has pecunias solum redderet per partes, & non omnes simul; aut, quod fors melius, impenderet in expungenda debita minutiora pro victu & vestitu, aut pro alendis ac vestiendis liberis: res enim valde periculosa est integram summam tradere dissipatori. *Pontas.*

NOTA. Censerem, ex intentione præsumpta Magistratus hanc summam reservandam in usus necessarios prodigi etsi necdum declarati, & ejus liberorum. Eadem enim suprema atque æterna lex, quæ Magistratum obligat ad dandum prodigis tutorem, in ejus defectu ad idem obligat proximum habilem agnatum.

CASUS IV. Evander debet 50. florenos Mævio, a quo certo scit æqualem summam deberi Servio habenti Chirographum Mævii. Evander autem solvit Debitum Servio, & recipit chirographum Mævii.

ꝑ. Quamvis debitor immiscere se non debeat in solutionem debitorum creditoris sui, Evander tamen præstita solutione Servio non amplius obligatur Mævio. Requiritur autem, ut utrumque istud debitum sit ejusdem naturæ: nam si Mævius haberet alios Creditores privilegiatos aut anteriores Servio, nec haberet sufficientia bona ad satisfaciendum omnibus creditoribus, Evander male fecisset solutionem præstando Servio, ac injustitiam intulisset aliis creditoribus. *Pontas.*

NOTA. Hæc occulta cessio Chirographi non potest tanquam licita apud probari ab ulla lege; quia non caret generali periculo fraudum.]

CASUS V. Ælius post mortem patris sui novissime defuncti reperit obligationem Benedicti, qua fatetur, se a patre Ælii mutuos accepisse in commercium suum 300. florenos; dum vero a Benedicto petit solutionem, hic affirmat, se jam solvisse pecuniam octiduo, priusquam ejus parens ægrotare cœpisset; & quamvis fateatur, se solutæ pecuniæ syngrapham perdidisse, offert tamen, se probaturum suam solutionem per tres testes fide dignos, & per duos alios, quibus altera statim die monstraverat solutæ pecuniæ syngrapham. Ælius nihilominus firmiter persistit in petitione sua.

R. Ælius tuta conscientia potest exigere solutionem debiti a Benedicto; nec tenetur credere testibus, cum chirographum sit testimonium debiti certum. Nolim tamen excludere testimonium testium certum: si enim duo testes omni exceptione majores positive ac pro certo affererent, patrem Ælii a Benedicto recepisse 300. florenos, illumque factum esse, nihil amplius sibi deberi a Benedicto, atque illi dedisse præsitæ solutionis syngrapham sub dato ejusdem diei, quo solutio facta est, aut talem declarationem in lectulo mortuali fecisse, Ælius teneretur id credere, nisi datum a se reperti chirographi esset posterius ad talem declarationem, vel ad diem illum, quo testes afferunt, se præsentem fuisse solutioni a Benedicto præsitæ. *Pontas.*

CASUS VI. Norbertus Procurator aut Advocatus debet Judæ 500. florenos; cumque ab eo sæpius urgeretur solutio, fingit, se non esse solvendo, &, si Judas judicialiter eum urgere vellet, id magnis ipsi expensis constituturum. Judas Advocato offert gratuitam condonationem 150. florenorum, dummodo solveret 350. florenos: Norbertus acceptat obligationem & solvit petitam summam, recepta simul syngrapha præsitæ solutionis, in qua continebatur, Judam ultro condonasse 150. florenos.

R. Non obstantem hac condonationem tenetur Norbertus ad solvendum debitum integrum ratione male fidei ac doli, quo usus est. *Pontas.*

CASUS VII. Tertullus debet Paulino 2000. florenos, cum vero non sit solvendo, rogat, ut sibi remittatur dimidium. Paulinus videns, solutionem integram se non obtenturum, condonat dimidium, & obtenta solutione 1000. florenorum tradit Tertullo syngrapham præsitæ solutionis integræ. Post aliquot annos autem Tertullus restaurato commercio ad satis pinguem fortunam pervenit.

R. Cum condonatio Paulini facta sit libere per solutionem dimidii plene satisfactum est, ita ut ad nihil amplius ipsi tenetur

neatur Tertullus. Observandum tamen est, ejusmodi condonationes ordinarie non esse voluntarias, neque fieri ex puro motivo charitatis, sed ex metu amittendi totum debitum; quo in casu debitor in foro interno non omnino a debito immunis censendus est. *Pontas.*

NOTA. Metus amittendæ solutionis non probat, condonationem esse tacite conditionatam. Ipsa conditio sæpe impediret spem melioris fortunæ ob metum novorum creditorum de anteriori obligatione.

CASUS VIII. Ericus mercator in æstimatione aliorum admodum dives, re ipsa tamen indigentissimus; merces enim omnes, quas sua in taberna habet, pertinent ad avunculum ipsius virum ditissimum. Ericus iste debet 1000. florenos alteri mercatori prædiviti, qui mutuos dederat, eum esse solvendo ratus; modo autem sciens, quo in statu venisset res Erici, obtinuit sententiam contra ipsum. Cum autem manus injectio fieri non possit in merces, utpote non pertinentes ad ipsum, eam facere cogitat in omnia mobilia ipsius 1000. florenos circiter suo valore adæquantia: dubitat tamen, utrum tuta conscientia id fieri possit, cum Ericus exinde in extremam paupertatem redigendus foret.

R. Creditor iste examinet, an sibi id fieri vellet in simili casu deprehenso; & juxta hanc regulam agendum ipsi cum debitore isto. *Quid de locupletibus dicemus iis, qui ab illis, qui solvendo non sunt, quod commodarunt, exigunt acerbius. . . Horum exactio acerbiter jure rapacitatem, atque adeo rapinas appellabimus: Verba sunt Catechismi Concilii Tridentini. Pontas.*

NOTA. Observanda regula de constitutis in necessitate extrema vel gravi, ubi etiam ad reciprocum occultum statum vel periculum probabile creditoris reflectendum est.

CASUS IX. Pacianus debet Cajo 6000. florenos, quos etiam solvere voluit loco & tempore condito; cumque Cajo nollet eos acceptare, Pacianus hanc summam deposuit apud Notarium, monito simul Cajo de depositione hujus pecuniæ. Verum post octiduum pecunia apud Notarium perit incendio.

R. Totum damnum Paciano ferendum est; quia privata sua autoritate pecuniam hanc deposuit: depositio enim summæ debitæ non deobligat debitorem, nisi facta fuerit auctoritate judiciali. *Pontas.*

NOTA. Jure naturæ, nisi lex regionis expresse contrarium statuat, & solutio immatura non creet periculum vel præjudicium creditori, summa debita huic perit, cum Notarius publicus habendus sit et-

iam pro mandatario publico in absentia creditoris, nisi præsumatur alia intentio creditoris.

CASUS X. Sabinianus intimus amicus Josephi promittit huic scripto, se illi donaturum 30. aureos, eosque intra tres menses soluturum. Josephus acceptavit donationem; sed Sabinianus insuper debet Joanni 250. florenos pro mercibus, & 100. florenos pro locatione domus, & 200. florenos Juliano ex mutuo, omnibusque his debitis satisfacere non potest.

ꝑ. Sabinianus prius tenetur solvere Joanni & Juliano, quam Josepho; cum certum sit, a debitore prius solvenda esse Debita onerosa, quam gratuita. *Pontas.*

CASUS XI. Telemachus debet 5000. florenos diversis creditoribus, uni nimirum 1500., alteri 500., tertio 500. & 2500. florenos diversis aliis personis sibi non amplius cognitis, eoque eam pecuniam per usuram a variis debitoribus extorserit, aut utendo falso pondere aut mensura eam obtinuerit. Modo autem restituere tantum potest 2500. florenos.

ꝑ. Tenetur satisfacere creditoribus prioribus; nec potest quidpiam hujus summæ impendere in causas pias pro faciendâ restitutione male aquisitionum. *Pontas.*

NOTA. Si tamen bona fide in causas pias jam expendisset quidpiam, pauperibus Publici quasi locum tenentibus partem restituendorum jure deberi ratus, non posset quoad hanc partem obligari ad novam restitutionem.

CASUS XII. Valerius debet Gervasio pro locata domo 100 florenos, & totidem Claudio pro damno vineæ ipsius injuste illato; non potest autem solvere nisi tantum 100. florenos.

ꝑ. Cum neuter possit præferri alteri, solutio inter eos æqualiter dividenda est, ita ut quilibet accipiat 50. florenos. *Pontas.*

NOTA. Per se cæteris paribus satisfaciendum est anteriori obligationi personali in integrum; sed quia locator habet hypothecam legalem in mobilia locatarum, ex iis satisfaciendum est Domino domus, quousque se extendunt. In districtu Parisiensi consuetudine introductum est privilegium in mobilia quoad domus locatas in favorem Dominorum. In Normandia præfertur Dominus quoad pretium pro locatione domus, quam defunctus incoluerat, etiam viduæ quoad paraphernalia.

CASUS XIII. Benedictus a Theodato mutuos accepit 1000. florenos, hypothecando illi omnia sua bona: æqualem summam mutuam accepit a Verano, cui se obligavit simpliciter tantum

tantum chirographo coram Notario. Jam autem ex omnibus bonis suis ipsi tantum supersunt 1000. floreni, quos his duobus creditoribus restituere cogitat.

ꝑ. Integram summam tenetur solvere Theodato, qui habet hypothecam. *Pontas.*

NOTA. Aliter respondendum, si posterior Summa foret a Verano commodata in rationem agrorum, ædificationem ædium, vel alium usum, ex lege præditum jure hypothecæ specialis, quæ ex jure præfertur hypothecæ generali.

CASUS XIV. Pompejus Navarchus Macloviensis construxit navem 50. tormentorum bellicorum, eamque scripsit hypothecam Sylvano, a quo mutuos accepit 5000. florenos, ut posset satisfacere suis creditoribus; cum autem indigeret navis instructione bellica, duas similes summam accepit mutuas a duobus aliis creditoribus, quibus & eandem navem scripsit in hypothecam. Excurrens postmodum fuit spoliatus ab hostibus, & vacua nave rediit, quam, ut posset satisfacere creditoribus, vendidit pro 10000. florenis. Sylvanus ex hac summa prætendit partem dimidiam, cui autem præferri volunt duo reliqui creditores.

ꝑ. Duo creditores posteriores præferendi sunt Sylvano, ipsisque solvenda integra summa 10000. florenorum. *Interdum*, ait lex, posterior (creditor) potior est priore, ut puta si in rem ipsam conservandam impensum est, quod creditur consequens; velut si navis fuerit obligata, & ad armandam eam vel reficiendam ego credidero. Ex quo sequitur in classem creditorum præferendorum venire 1. eum, qui dedit pecuniam pro reædificanda aut reparanda domo jam prius aliis creditoribus hypothecata, cum pacto expresso constitutæ sibi in hoc fundo hypothecæ. 2. Hæredem, qui pro defuncto solvit expensas funeralium, vel salaria medicorum, pharmacopolarum, chirurgorum &c., qui defuncto opem præstiterunt in ultima ægritudine. 3. Eum, qui alteri commodavit sementem pro cultura agri jam hypothecati aliis. Notandum hic, fisco Principis pro quocumque demum debito semper constitutam esse hypothecam, omnibus aliis hypothecis tacitis etiam anterioribus, non tamen expressis, nisi hæc sint posteriores, præferendam. Nihilominus hypotheca dotis etiam tacita præfertur hypothecæ fisci, dummodo illa hac sit anterior. Idem dicendum circa confiscationes, ubi commodum privatorum præfertur commo fisci. *Pontas.*

CASUS XV. Georgius diversis successive vicibus a decem creditoribus mutuos accepit 5000. florenos, quibus hypothecavit omnia sua bona, præsentia & futura. In articulo mortis

mortis, cum sibi non superessent nisi 4000. floreni, per testamentum suum constituit, ut pecunia ista tota solveretur octo creditoribus, quos designavit.

3. Executor testamenti non potest in hoc casu adimplere hanc voluntatem defuncti sine manifesta iniustitia; cum in tali casu creditores antiquiores præferendi sint recentioribus. Legibus ac consuetudini conforme est, ut in causa concurrentiæ plarium creditorum hypothecariorum antiquiores præferantur, salvo jure fisci. *Si fundum pignori accepisti, antequam reipublicæ obligaretur, sicut prior es tempore, ita prior es jure.* Leg. si fundum 4. Cod. Qui potiores. *Pontas.*

NOTA. Iterum examinandum, an non aliqui posteriorum creditorum præter hypothecam generalem habeant specialem.

CASUS XVI. Chryologo defuncto relictis paucissimis bonis litigant creditores de præferentia; aliqui eorum habent hypothecam expressam, alii solum tacitam; vidua insuper præterit solutionem dotis integram.

3. Etsi contractus nuptialis non contineat hypothecam expressam, vidua tamen est præferenda omnibus creditoribus. Pariter hypotheca tacita in favorem fisci est præferenda omnibus hypothecis etiam anterioribus. Haud abs re eri scire, duplicem dari speciem hypothecæ: una dicitur *expressa*, quæ sub terminis formalibus exprimitur in contractu, ubi debitor oppignorat vel omnia bona sua in genere, vel partem eorum in specie; altera est *tacita*, quæ constituitur per legem vel consuetudinem, etsi in contractu expressa ejusdem mentio facta non fuerit. Hypotheca tacita gaudet 1. Maritus in bonis illius, qui constituit dotem pro uxore. 2. Uxor in bonis mariti, quoadusque adæquent valorem dotis suæ. 3. Pupillus in iis, quæ empta sunt propria ipsius pecunia. 4. Minorennis in bonis Tutoris aut curatoris sui. 5. Locator agri aut fundi in ejusdem fructibus. 6. Legatarius in bonis testatoris defuncti. 7. Denique qui commodant militi pecuniam pro apparatu bellico vel sustentatione in omnibus bonis ejusdem. *Pontas.*

CASUS XVII. Anthimus contraxit debitum ex mutuo 1500. florenorum, quos a decem diversis personis & amicis suis accepit; aliqui creditores habent ab eo simplex chirographum, alii ne istud quidem. Omnibus autem satisfacere non potest.

3. Non tenetur antiquiores creditores præferre posterioribus, sed cuilibet spectato cujuslibet jure æquali solvere juxta proportionem debiti, quin amicos suos præferre possit.

Nihil.

Nihilominus ab hac regula excipiuntur, qui ante mortem sui debitoris fecerunt, ut recognosceretur suum chirographum, & qui diligentiores fuerunt in petenda solutione. *Pontas.*

NOTA. Prælatio creditorum anteriorum ex parte debitoris est juris naturalis; quia nemo potest se obligare creditori posteriori in præjudicium anterioris, saltem licite. Hinc quam primum extinguitur prudens spes satisfaciendi etiam novis creditoribus, non licet privare jure quæsito anteriores, aut habere intentionem eos privandi.

CASUS XVIII. Narcissus mutuos dedit 1500. florenos Blasio, Ruperto, & Alexandro, qui singuli se obligarunt Narcisso in solidum ad solvendam intra annum totam summam. Omnibus tribus intra annum mortuis Blasius reliquit hæredem unicum Joannem, Rupertus duos liberos, & Alexander tres nepotes.

3. Narcissus poterit convenire vel solum Joannem pro tota summa, vel duos filios Ruperti, vel tres nepotes Alexandri, si omnes hæreditatem adierunt: quælibet enim pars horum trium successorum ipsi obligatur in solidum. *Pontas.*

CASUS XIX. Lyfias cum non posset obtinere solutionem 100. florenorum a Petro mercatore divite, procuravit incarcerationem ipsius. Petrus autem hac infamia irritatus per dolum obtinet claves carceris, & aufugit.

3. Si Petrus non fuit solvendo, absque peccato potuit aufugere ex carcere; si vero solvere potuit, a peccato excusari non potest. *Pontas.*

NOTA. Si possit successive solvere detrahendo sibi aliquid de congruo sui status, vel eligendo honestum infra honestatem sui status, tenetur potius hoc eligere, quam fugiendo spoliare jure suo creditores.

CASUS XX. Cassius filius Advocati Rothomagensis vivente suo patre a diversis personis mutuam accepit summam 450. florenorum, dato simplici chirographo. Mortuo post biennium pater Cassius renunciavit successioni, sibi que solum reservavit consuetam tertiam bonorum paternorum partem, ut proin creditores Cassii, qui non habet alia bona, nullum reperiant medium obtinendi solutionem.

3. Cassius in conscientia tenetur ad solvendum debitum, si illud contraxit ex vera necessitate: si vero illud contraxit in malos & inutiles fines, non tenetur ad solutionem, cum non habeat nisi tertiam partem bonorum paternorum pro sua sustentatione. Nihilominus tenetur nihil non agere, ut sua parsimonia in eum statum deveniat, ut possit sal-

tem